

Odgovor na provokacijo

Narodni svet koroških Slovencev je objavil v petek daljšo izjavo v nemškem jeziku, namenjeno javnosti na Koroškem in drugod, kot odgovor na napoved vrste sodnih procesov proti številnim koroškim Slovincem v zvezi z bojkotom štetja slovenske manjšine na Koroškem. Procese je najavil 21. t.m. na tiskovni konferenci glavni državni tožilec na Koroškem dr. Stulzer.

V izredno odločni in precizni izjavi Narodnega sveta je naglašeno, da je sodna oblast s tem pokazala, da je sprejela vse teze, vsebovane v protislovenskih izjavah deželnega glavarja Leopolda Wagnerja in drugih, ki so skušale označiti Slovence, ki so se aktivno upirali štetju, za ekstremiste in za nasprotnike demokratičnega reda v Avstriji. Najavljene procese proti Slovincem ožigosa izjava Narodnega sveta za poskus, zastrašiti koroške Slovence in jih pripraviti do tega, da bi se resignirali in se vdali v vse, kar se jim vsiljuje s strani avstrijskih oblasti. Ti procesi so tem krivičnejši in obsojanja vredni, ker državno pravništvo na Koroškem leta 1972 in pozneje ni ničesar storilo, da bi postavilo na zatožno klop tiste, ki so prekršili in prelomili jasni avstrijski zakon s tem, da so ne le odstranili, ampak tudi poškodovali ali uničili dvojezične krajevne napise in table. Zdaj grozi Slovincem s tožbami zaradi »preprečevanja volivnega postopka«, zaradi »povzročanja velike materialne škode«, »odpora proti državnim sili« in »poskusov oviranja pravilno prijavljenega zborovanja«, toda popolnoma brezbrizno je ostalo do tistih, ki so povzročali škodo in ovirali izvajanje določil avstrijskega zakona o krajevnih napisih in ki ovirajo uveljavljanje 7. člena državne pogodbe. Prav tako se ni zmenilo za prijave nezakonitosti, ki jih je počenjala policija na znanem zborovanju Heimatdiensta v Škocjanu, kjer so bili Slovenci protizakonito odstranjeni, maltretirani in celo aretirani. To je očitno pristransko in protislovensko stališče državnega pravništva, ki s tem dokazuje, da hoče, da so Slovenci brezpogojno izročeni na milost in nemilost svojim nasprotnikom iz vrst Heimatdiensta in drugih šovinistov.

Branivce pravic koroških Slovencev se hoče prikazati kot edine skrajneže na Koroškem, z izrednim hotenjem prikazati stvari tako, kakor da med nemško govorečim prebivastvom na Koroškem in v Avstriji sploh ni nikakih skrajnežev. Izjava označuje zato napovedane procese proti Slovincem v Selah in drugod za takoimeno »Shauprozesse«, t.j. zrežirane procese, kar je tembolj nedoumljivo, ker dr.

(Dalje na 7. strani)

KRIZA V POLNEM RAZPLETU NOV KROG POSVETOV

Osrednje vodstvo Krščanske demokracije je torej soglasno sklenilo začeti nove dvostranske posvete z vsemi strankami, ki neposredno ali posredno podpirajo sedanjo Andreottijevo vlado, da se ugotovi, ali obstajajo pogoji za sklenitev vsaj minimalnega programskega sporazuma med strankami ustavnega loka. Glavni namen tega sporazuma bi bil omogočiti vladi učinkovitejše delovanje, da se postopno odpravi huda gospodarska in družbena ter politična kriza v državi.

Odposlanstvo stranke relativne večine bo najprej imelo ločene sestanke s posameznimi strankami ustavnega loka, nato pa bi moralo priti do skupnega srečanja. Slednje pa je odvisno seveda od poteka ter izida ločenih posvetovanj. Na seji osrednjega vodstva Krščanske demokracije so v bistvu sprejeli stališče strankinega predsednika Mora, po katerem ima Krščanska demokracija v tem trenutku pred seboj tile alternativni: ali sprejme predlog o posvetih z ostalimi strankami ustavnega loka, da se ugotovi možnost sklenitve programskega sporazuma, ali pa se odloči za predčasni razpis političnih volitev, kar pa bi negativno odjeknilo v javnosti, saj še ni poteklo leto dni od zadnjih volitev v zakonodajno zbornico, Krščanska demokracija pa bi na takšne volitve šla popolnoma osamljena, saj je znano, da so vse manjše stranke, razen morda liberalcev, za sklenitev programskega sporazuma.

Tako predsednik Moro kot celotno vod-

stvo Kršč. demokracije pa naglašata, da sklenitev programskega sporazuma nikakor ne bi smela korenito spremeniti sedanjega splošnega političnega okvira, kar z drugimi besedami pomeni, da za Krščansko demokracijo ni možna sklenitev političnega zaveznitva s komunisti. Osrednje politično vprašanje predstavljajo namreč še vedno odnosi med KD in KPI, se pravi med obema najmočnejšima strankama.

Veliko vprašanje je, kako bodo novi posveti potekali in zlasti, kakšen bo njihov izid. Sodeč po prvih komentarjih iz vrst manjših političnih strank, se zdi, da bodo posveti potekali v zelo napetem vzdušju, kajti manjše stranke se nikakor ne strinjajo z omejitvami, ki jih KD postavlja za sklenitev programskega sporazuma. Po teh komentarjih bi v tem trenutku celo lahko sklepali, da se iz posvetov ne bo izcimilo ničesar pozitivnega in da postaja zato zelo stvarna alternativa predčasnih volitev, ki bi pa potekale v ozračju najhujše radikalizacije političnega življenja in dejansko v znamenju čelnega spopada med dvema taboroma, kar seveda nikakor ne bi koristilo stvari resnične demokracije v državi in družbi. Jasno je, da bi v takšnih okoliščinah imele največjo škodo prav manjše politične stranke, ki bi po vsej verjetnosti takorekoč zginile s politične pozornice. Zato ne verjamemo, da bodo predstavniki teh strank na bližnjih posvetih preveč napenjali lok, ker se utegnejo posveti zanje spremeniti v pravi pravcati bumerang.

Važen politični jubilej

V ta teden sta padli dve obletnici, ki pomenita važna datuma v novejši slovenski zgodovini — štiridesetletnica ustanovitve KPS na Čebinah in 36-letnica ustanovitve OF.

Tudi KPS je pod vplivom jugoslovanske politične ideologije, ki je v začetku tega stoletja in zlasti po ustanovitvi Jugoslavije pljusknila v življenje jugoslovanskih narodov, dolgo nihala glede stališča, ki naj ga zavzame do zahtev po varovanju in spoštovanju narodne idenitete posameznih narodov, zlasti slovenskega, hrvatskega in makedonskega. Toda s časom se je priklopala do pravilnega spoznanja, da ni mogoče graditi nič pozitivnega, tem manj socializem in komunizem, na državni ideji stare Jugoslavije, t.j. na jugoslovanstvu, ki je zanikalo samobitnost in nacionalno

osebnost posameznih narodov ter skušalo nasilno ustvariti iz njih en sam jugoslovanski narod, ampak samo iz njih samih.

Do tega spoznanja se je priklopala KPJ prej kot vse druge tedanje vsedrjavne stranke. Ustanovni sestanek KPS je bil v noči na 25. april 1937 v samotni hiši na Čebinah nad zasavskim premogovnim revirjem.

Tam je bil sprejet manifest, v katerega je bila vključena že skoraj sto let stara zahteva po Združeni in svobodni Sloveniji. V manifestu je bilo rečeno: »Trebaja je podpreti boj slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in drugje za njihove narodne pravice, kajti slovenski narod se ne more in ne sme odpovedati svojemu staremu cilju: združeni in svobodni Sloveniji.« To

(Dalje na 2. strani)

RADIO TRST A

:: NEDELJA, 1. maja, ob: 8.00 Poročila. 8.15 Dobro jutro. 8.30 Kmetijska oddaja. 9.00 Sv. maša. 9.45 Vedri zvoki. 10.30 Nedeljski sestanek. 11.00 Poročila. 11.05 »Piper nad pragozdom«. 11.35 Nabožna glasba. 12.00 Poročila. 12.15 Glasba po željah. 13.00 Ljudje pred mikrofonom. 13.15 Slovenske ljudske. 13.35 Klasično. 14.00 Poročila. 14.05 Operete. 14.35 Orkestri. 15.00 Šport in glasba. 19.00 Poročila.

:: PONEDELJEK, 2. maja, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Obletnica. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Almanah. 14.00 Novice. 14.05 Koncert. 14.30 Mladina. 14.40 Studio 2. 15.30 Poročila. 15.35 Klasični album. 16.15 Melodije. 17.00 Poročila. 17.05 Koncert. 17.30 Glasbena panorama. 18.00 Poročila. 18.05 Srečanja. 18.20 Slovenski zbori. 19.00 Poročila.

:: TOREK, 3. maja, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Šolske oddaje (za otroški vrtec). 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Almanah. 14.00 Novice. 14.05 Koncert. 14.30 Mladina. 14.40 Vestnik. 15.30 Poročila. 15.35 Album. 16.05 Melodije. 16.30 Za najmlajše. 17.00 Poročila. 17.05 Koncert. 17.30 Lahka glasba. 18.00 Poročila. 18.05 Problemi slovenskega jezika. 18.20 Zborovska glasba. 19.00 Poročila.

:: SREDA, 4. maja, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Rojstna hiša. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.40 Šolske oddaje (za I. stopnjo osnovne šole). 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Almanah. 14.00 Novice. 14.05 Koncert. 14.30 Mladina. 14.40 Izbirajše. 15.30 Poročila. 5.35 Album. 6.30 Za najmlajše. 17.00 Poročila. 17.50 Pianist Silvestri. 17.20 Glasbena panorama. 18.00 Poročila. 18.05 »Bunker«. Napisal A. Negro, prevedel B. Zuanella. 19.00 Poročila.

:: ČETRTEK, 5. maja, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Nekoč. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.40 Šolske oddaje (za II. stopnjo osnovne šole). 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Almanah. 14.00 Novice. 14.05 Koncert. 14.30 Mladina. 14.40 Tri, štiri... 15.30 Poročila. 15.35 Album. 16.05 Melodije. 16.30 Za najmlajše. 17.00 Poročila. 17.05 Koncert. 17.25 Mojstri jazza. 18.00 Poročila. 18.05 Tehnološke spremembe. 18.20 »Primorska poje«. 19.00 Poročila.

:: PETEK, 6. maja, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Ženska imena. 9.40 Koncert. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.00 Šolske oddaje (za srednjo šolo). 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Almanah. 14.00 Novice. 14.05 Koncert. 14.30 Mladina. 14.40 PH 104. 15.30 Poročila. 15.35 Album. 16.05 Melodije. 16.30 Za najmlajše. 17.00 Poročila. 17.05 Viktor Parma: Kvartet. 17.35 Glasbena panorama. 18.00 Poročila. 18.05 Kulturni dogodki. 18.25 Domači zvoki. 19.00 Poročila.

:: SOBOTA, 7. maja, ob: 7.00 Poročila. 7.20 Dobro jutro. 8.00 Novice. 8.05 Tjavidan. 9.00 Poročila. 9.05 Tjavidan. 9.30 Glasba. 9.40 Konkret. 10.00 Poročila. 10.05 Omnibus. 11.30 Poročila. 11.35 Omnibus. 12.00 Glasba po željah. 13.00 Poročila. 13.15 Almanah. 14.00 Novice. 14.05 Koncert. 14.30 Mladina. 14.40 Tekmujte s Petrom. 15.30 Poročila. 15.35 Poslušajmo spet. 17.00 Poročila. 17.05 Mi in glasba. 18.00 Poročila. 18.05 »Južna železnica«. Napisala Desanka Kraševac. 18.45 Vera in naš čas. 19.00 Poročila.

—o—

UMRL JE LUDVIK ZORZUT

V sredo, 37. t.m. je umrl v Kanalu pesnik in prosvetni delavec Ludvik Zorzut, ki bi 24. avgusta letos obhajal svoj 85. rojstni dan. Doma je bil iz Brd. Znan in spoštovan je bil po vsej Goriški in tudi v ostali Sloveniji in zamejstvu. Pogreb bo v petek, 29. t.m., ob 17. uri x Medani.

Važen politični jubilej

(nadaljevanje s 1. strani)

je bila zahteva, ki so jo izrazili napredni slovenski študentje l. 1848 in pozneje ljudstvo na taborih, toda pozneje je bila utišana in skoro zadušena. V stari Jugoslaviji ni nihče več glasno spregovoril te zahteve, vse slovenske stranke so tonile v oportunistu nasproti Beogradu in se izživljale v moledovanju za drobtinice. Nekateri so imele utopitev slovenskega naroda v jugoslovanstvu celo za svoj uradni program, druge pa so oportunistično hlinile, da so zanj, tudi če niso bile. Edino KPS je spregovorila tedaj jasno in odločno o slovenstvu in o volji slovenskega naroda po združenju in svobodni Sloveniji.

Današnje generacije si težko predstavljajo, kaj je tedaj pomenil ta pogumni novi glas, ta politični glas, ki je terjal svobodo za slovenski narod. Danes imamo vsak hip na jeziku besede »republika Slovenija«, »suverena slovenska republika«, »slovenska državnost« in podobno, toda tedaj so bile to prepovedane besede, nihče razen komunistov v ilegali si jih ni upal spregovoriti na glas. S svojim pogumom, da jih je spregovorila na ves glas in jih objavila preko svojega ilegalnega tiska vsemu slovenskemu narodu, si je pridobila KPS tisti moralni ugled pri slovenskem narodu, da je potem tudi l. 1941, ko se je zgrnila na Slovenijo nesreča nacistične in fašistične okupacije, prisluhnil njenemu pozivu na odpor in upor.

Ustanovitev OF, pa naj je bila ustanovljena 27. aprila ali kak drug dan, je bila tako samo logična posledica tistega, kar se je začelo 25. aprila 1937 na Čebinah. Medtem ko so druge, legalne stranke v Sloveniji tudi po Čebinah nadaljevale svojo oportunistično in neodločno politiko in so se po okupaciji znašle v popolni zmedi, ker niso bile več sposobne ne poguma in odločnosti ne diskusije o kakem jasnem narodnem programu, pa je šla KPS samo naprej po poti, ki si jo je začrtala že na Čebinah — boj za združeno Slovenijo, boj za svobodo slovenskega naroda, boj proti nacizmu in fašizmu, smrtnima slovenskima sovražnikoma. Seveda je imela KPS še drug cilj — si zagotoviti oblast po zmagi nad tema sovražnikoma. Toda ta cilj je cilj vsake politične stranke in to je bil cilj tudi vseh drugih strank. Samo za krmilom je možno uresničevati ideje, programe in načrte. Zato zgodovina ne more zameriti KPS te težnje, zameri pa lahko drugim strankam na Slovenskem, ki so klavrno

odpovedale ne le v najbolj kritičnem času, ko je šlo res za glave, ampak že mnogo prej, ko je šlo samo za malenkostno tveganje. Ni čudno torej, da so se l. 1941 odzvali klicu KPS in OF vsi tisti, ki so bili naveličani, do gnusa siti klavrne oportunitizma, v katerem so mnogi Slovenci sami, pa tudi mnogi zunanji opazovalci videli že drugo slovensko naravo, in so se uprli, obupno in odločno, pripravljeni na največje žrtve za narodno svobodo, pa tudi za moralni in socialni dvig slovenskega naroda, ki je bil tedaj po krivdi nemarnih in izkoriščevalskih centralističnih vlad, katerim se druge slovenske stranke niso znale in niso hotele upreti, pravi proletarski narod, narod siromak. V vsej Sloveniji ni bilo tedaj niti ene asfaltirane ceste, kmetje so živeli v pomanjkanju, delavci in njihovi otroci so dobesedno stradali, nad 60 odstotkov slovenskih delavcev in nameščencev je stanovalo v enosobnih stanovanjih in samo 14 odst. jih je imelo lastne hišice. Študentje so živeli v bedi. Zato je bil upor slovenskih množic v znamenju OF res narodni upor in boj za združeno Slovenijo, za narodno svobodo, za narodno slovensko državo, toda hkrati je bil tudi boj za socialno odrešenje. To mora objektivna zgodovina brez pomislekov priznati in v tem je pomen obeh datumov, tistega 25. aprila 1937 in tistega 27. aprila 1941.

Kdor bi to zanikal, bi žalil resnico in zanikal zgodovino.

—o—

DVA PRAZNIKA V SLOVENIJI

V nedeljo je bil v Sloveniji prazničen dan. V Ljubljani je bila dopoldne v Unionski dvorani slavnostna seja centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, posvečena 40-letnici ustanovitvenega kongresa KPS na Čebinah, hkrati pa tudi 40letnici Titovega prihoda na čelo KPJ in njegovi 85-letnici. Tito sam se je udeležil seje. Slavnostni govornik je bil predsednik CK ZKS France Popit, ki je orisal pomen ustanovitve KPS in slovesno ponovil besede ustanovitvenega manifesta: »Trebja je podpreti boj slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in drugje za njihove narodne pravice, kajti slovenski narod se ne more in ne sme odpovedati svojem staremu cilju: združeni in svobodni Sloveniji.«

V sredo, 27. t.m., pa je Slovenija obhajala obletnico ustanovitve Osvobodilne fronte.

Maja deželni obisk v Ljubljani

Delegacija deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine bo v dneh od 9. do 11. maja uradno obiskala Slovenijo. Obisk, do katerega je prišlo na povabilo predsednika slovenske skupščine so odložili zaradi potresa, ki je prizadel obsežne predele videmske in pordenonske pokrajine.

Program obiska predvideva za ponedeljek 9. maja srečanje deželne delegacije, ki jo bo vodil predsednik Arnaldo Pittoni, s predstavništvom parlamenta slovenske republike ter nato še obiske na univerzi in

na sedežu občinskega sveta. Drugi dan bo delegacija obiskala nekatere industrijske in kmetijske obrate; po zaključnem srečanju med obema delegacijama, ki bo v sredo 11. maja, se bodo predstavniki deželnega sveta Furlanije - Julijske krajine sestali v Kopru s predstavniki italijanske skupnosti, ki živi v Sloveniji. Razpravljali bodo o razvoju sodelovanja med obmejnima deželama tudi v zvezi z izvajanjem osimskega sporazuma ter o problemih, ki zadevajo narodne manjšine.

Slovenščina namesto latinščine

Če so uredniki kaknega lista premalo resni in nevedni, potem se jim lahko zgodi, da na isti strani svojega lista objavijo stvari, ki se medsebojno pobijajo. Kaj tako nerodnega se lahko zgodi tržaškemu »Piccolu«, ki je v svoji izdaji z dne 7. aprila letos na 5. strani objavil naslovni članek, v katerem člankar bolj ali manj očitno vabi slovenske ljudi, naj podprejo na bližnjih volitvah »listo civico«. Takoj zraven v razdelku Segnalazioni pa dopis pod naslovom »Lo sloveno al posto del latino«, v katerem se pisec R. Poropat, nejevoljen nad tem, da bodo po nižjih srednjih šolah odpravili latinščino, in nad pisanjem Primorskega dnevnika, ki ob tem priporoča poglobljeno učenje italijanščine in slovenščine na italijanskih in slovenskih šolah ter v naši deželi tudi pouk slovenščine na italijanskih šolah, takole huduje:

«Se ho ben capito, lo sloveno viene posto come surrogato del latino: un'opinione per lo meno discutibile, poiché il primo, seppur, oggi, la lingua morta, ha alimentato la cultura del mondo intero, il che non si può dire dello sloveno, lingua recente, dalla letteratura apprezzabile ma giovanissima, e parlata in una regione quanto mai limitata.»

Te trditve so seveda debele. Zakaj, če se odpravlja latinščina na nižjih šolah, potem najbrž po celi državi ali vsaj v večjem delu ali pa v več deželah, kjer slovenščina ne more postati zanjo nikak nadomestek. Trditve je zato za lase privlečena in naivna. Ima pa slovenščina svoj pomen v naši deželi in zato je opletanje z latinščino, s čimer hoče pisec omalovaževati slovenski jezik, ne le pretirano, ampak tudi neresno. Latinščina namreč nikakor ni napajala kulture celega sveta, kvečjemu Evrope. Toda še to ne odgovarja resnici. Kulture so samostojne, se sicer tudi sovplivajo, a rasejo in se razvijajo vendarle samostojno. Kultura je vsebina, jezik pa le sredstvo izražanja. Oboje je treba ločiti od omike (civilizacije), ki pomeni skupek pisanih ali kako drugače zajetih spoznanj, na katerih gradimo in razvijamo nova. Medsebojno so primerljive omike, ne pa kulture, ki so pogojene po življenjskem in delovnem okolju, in zato ni »večjih« in »manjših kultur. O tem se lahko poučimo iz vsakega so-

ciološkega priročnika. Latinščina kot jezik ni torej napajala nobene kulture, pač pa ohranjala omiko, kar pa so delali vsi pisani jeziki, tudi grščina in cerkvena slovanščina. Slednji predvsem na evropskem Vzhodu. In to je v tej zvezi tudi vse.

Kar pa zadeva slovenščino kot »lingua recente« in njeno književnost, naj se g. Poropat in »Piccolovi« uredniki pozanimajo, kam segajo zapisi in začetki slovenskega jezika in književnosti. Prvi zapisi Brižinski spomeniki, ki so obenem tudi prvi zapisi slovanskih jezikov, segajo v čas po letu 900 in izpričujejo slovenski jezik, v bistvu tak kot danes. Koliko evropskih jezikov izkazuje to starost? Za primer naj omenimo, da so prvi »nemški« zapisi nekako sto let poprej v alemanščini, bavarščini ter vzhodni, porenski in južni frankovščini (prim. Harald Harmann, Soziologie und Politik der Sprachen Europas, izšlo pri Deutscher Taschenbuch Verlag 1975, str. 157). In glede književnosti in njene starosti: temelj slovenske književnosti je položen s prevodom Biblije po Juriju Dalmatinu, izšel leta 1584, kar je prav imenitna starost.

Glede obsega iste književnosti: 2 milijona Slovencev gotovo ne more imeti toliko

pesnikov in pisateljev kot narodi, ki štejejo 50, 60 ali 80 in več milijonov duš. Zato neposredna primerjava sploh ni možna. Toda jezik ne pomeni vedno tudi narodne književnosti, švicarska npr. se javlja v nemščini, francoščini in italijanščini; avstrijska si prizadeva danes vedno bolj poudariti svoje avstrijstvo. Kako so označevali italijansko književnost pred združitvijo Italije? Morda bi bilo ostalo pri več narečnih književnostih, če bi do združitve ne prišlo.

V primeri s tem smo Slovenci ostajali samo to, kar smo že od vsega začetka bili. In to je veliko, edinstveno.

Glede slovenščine, ki da se govori na območju »quanto mai limitato«, naj vprašamo g. Poropata, če imajo Tržačani več priložnosti govoriti slovensko ali pa mogoče angleško, nemško in še kak svetovni jezik, arabsko, kitajsko, ali celo francosko, kar je veljalo nekoč za znak izbrane in fine družbe? Držalo bo, da je na prvem mestu slovenščina in z nje znanjem se prav lahko sporazumemo z vsem slovansko govorečim svetom evropskega vzhoda. Pri nas je slovenščina torej domač in svetovni jezik obenem.

In povrh vsega je slovenščina izraz kulture, ki je del samega tržaškega mesta. Pa naj si kdo to hoče priznati ali ne. Pri književnih delih, ki so jih ustvarili A. Rebula,

(Dalje na 7. strani)

Nižja rodnost in sovjetska vojska

Tudi v Sovjetski zvezi je rodnost tako upadla, da se bo močno zmanjšalo število rekrutov v Sovjetski zvezi. To se bo poznalo zlasti od leta 1980 naprej. Vendar pa rodnost ne pada vsepovsod v Sovjetski zvezi enako, ampak je najnižja v republikah s slovanskim prebivavstvom, t.j. v Rusiji, Ukrajini in Belorusiji, in v baltskih republikah, le malo ali nič pa se je znižala v azijskih in kavkaških republikah. Zato se bo v sovjetski vojski v prihodnjem desetletju močno povečalo število mongolskih in kavkaških rekrutov, ki pa so mnogo manj izobraženi kot mladeniči iz evropskih predelov Sovjetske zveze. To bi seveda vplivalo na učinkovitost sovjetskih oboroženih sil. Pričakovati pa je, da bodo Sovjeti skušali omiliti to težavo s tem, da bodo podaljšali vojaški rok in dejansko so s tem že začeli. Morda bodo začeli sprejemati v

vojsko tudi ženske. Zelo verjetno pa bo vojaška obveznost razširjena že na 18-letnike.

Po ameriških ocenah šteje sovjetska vojska 4,800.000 mož, v kar pa so vštete tudi pomožne vojaške službe, tehnične enote in zdravstveni ter železničarski oddelki. Ameriška vojska pa šteje 2,070.000 mož.

—o—

FURLANIJA - JULIJSKA KRAJINA NA 16. SEJMU ALPE - ADRIA

Glavna tema dneva, posvečenega Furlaniji - Julijski krajini na mednarodnem sejmu Alpe - Adria v Ljubljani so bili o-simski sporazumi in perspektive, ki jih ta mednarodna pogodba predstavlja za sodelovanje med F-Jk in Slovenijo. Deželno upravo je zastopal odbornik Mauro, ki je med drugim ugotovil, da je že ukoreninjena udeležba Furlanije - Julijske krajine na ljubljanskem sejmu dobila letos še večji pomen zaradi novega razvoja na gospodarskem in kulturnem področju in zaradi vse boljšega vzdušja, ki je neobhodno potrebno za pospeševanje tiste sporazumno-sti, ki so jo vsi želeli.

—o—

Brezposelni zidar Tome Pleše iz vasi Viškovci pri Djakovu je prodal svoji hčerkici devetletno Ivko in triletno Mirjano nekemu inženirju Ivanu Damjanoviču, ki dela na Švedskem. Zidar, ki rad pije in se prepira ter je bil že 4 leta zaprt zaradi težke telesne poškodbe, ki jo je prizadel nekemu v pijanosti, trdi, da je bil prisiljen k temu, ker da ima številno družino in je ne more vzdrževati. Za zadevo se seveda zanimajo jugoslovanske oblasti za socialno varstvo, ki bodo skušale dobiti troka nazaj.

Za kaj gredo petroldolarji

Kako uporabljajo vladajoči krogi arabskih držav lahko pridobljeni denar za petrolej, ki ga črpajo tuji tehniki izpod tal njihovih držav, dokazuje naslednji primer. Princ Al-Waoleed Taral al-Saoud iz Saudske Arabije je priredil ondan sprejem v kraju Mountain View v Kaliforniji, da bi počastil 22. rojstni dan svoje žene. Sprejem je stal 20.000 dolarjev. Gostje, ki jih je bilo okrog 150, so jedli ruski in perzijski kaviar, ostrige in druge take delikatose, razrezali pa so tudi velikansko torto, ki bi bila zadostovala za 500 gostov. Pred hotelom, kjer je bil sprejem, je bilo parkirano darilo za prinčevno mlado ženo, športni avto znamke Lamborghini, ki je stal 50.000 dolarjev.

Princ, ki študira v nekem ameriškem koledžu v Kaliforniji, je povabil na sprejem svoje sošolce, prišel pa je tu en profesor. Za 70.000 dolarjev, ki jih je potrošil princ Al-Soud ob tej priložnosti, bi se lahko vsaj dvakrat nasitilo 70.000 stradajočih v revnih deželah tretjega sveta.

—o—

V Rimu so priredili »Dneve jugoslovanske kulture«, ki trajajo od 21.4. do 29. 5. Organizirali so jih intelektualci iz KPI in iz socialistične stranke, v zadnjem hipu pa sta se pridružila pobudi tudi znani krščansko-demokratski časnikar Luciano Ceschia in neki njegov kolega iz iste stranke.

Ob 32-letnici osvoboditve:

Ganljiva svečanost v tržaški Rižarni

Z ganljivo svečanostjo v Rižarni se je demokratični Trst v soboto, 23. t.m. zvečer, poklonil spominu padlih za svobodo in hkrati obhajal 32-letnico osvoboditve. Svečanost je potekala v prisotnosti najvišjih krajevnih oblasti in ob udeležbi velike množice, med katero so bili bivši partizani, deportiranci, Slovenci, Italijani in Judje. Najprej so bili verski obredi, in sicer katoliški, pravoslavni in judovski. V tej

Narodna in študijska knjižnica prireja v petek 26. t.m. dodatno zelo zanimivo predavanje o razvoju slovenske arhitekture. Predaval bo v Kulturnem domu v Trstu prof. Marko Pozzetto s turinske univerze. Naslov predavanja je:

»FABIANI IN PLEČNIK - ARHITEKTA EVROPSKEGA NIVOJA«

Prvi je bil projektant za leta 1920 po-žgani tržaški Narodni dom (ul. Fabio Filzi 14) — drugi pa je uredil med drugim znamenite Hradčane v Pragi.

zvezi je treba beležiti zlasti krasno in vsebinsko globoko molitev slovenskega kaplana pri Sv. Jakobu g. Šuligoja. Molitev prav gotovo zasluži, da bi jo avtor objavil.

Slavnostni govorniki so bili tržaški župan Spaccini, pokrajinski odbornik Volk, ki je govoril v slovenščini, ter glavni tajnik sindikalne organizacije CGIL Luciano Lama, ki je spregovoril v imenu vseh treh sindikalnih organizacij. Pokrajinski odbornik Volk je med drugim dejal, da morajo demokratične politične sile zagotoviti spoštovanje ustavnih načel, da se utrdi zaupanje v demokratične ustanove. Poudaril je nujnost, da se odločno stopi na prste organizatorjem in izvrševalcem zločinskih izzi- vanj. Mladino pa je opomnil, naj se naslanja na trdnejše smotre, kot je popolno odklanjanje sedanjega družbenega reda. Odbornik Volk je na koncu podčrtal nujnost po ureditvi vprašanj slovenske narodne skupnosti v naši deželi v skladu z načeli, zaradi katerih so umirali naši ljudje.

Po govorih se je razvil pričevalni umetniški del svečanosti. Najprej je nastopil nabrežinski mladinski zbor »Kraški slavček«, ki ga vodi Sergij Radovič. Pozno v noč so nato bili v dvorani nastopi igralcev, glas-

IZ SLOVENSKEGA KULTURNEGA KLUBA

Slovenski kulturni klub v Trstu priredi v soboto, 30. maja, predavanje časnika Sergija Pahorja na temo »Prvi maj in študentsko gibanje«. Predavanje bo v društvenih prostorih v ulici Donizetti 3 ob 19.15.

Naslednjo soboto, 7. maja, pa bo v Slovenskem kulturnem klubu večer posvečen dvajseti obletnici delovanja te mladinske organizacije. Kratki svečanosti so sledilo prijateljsko družbeno srečanje, na katero so vabljeni vsi sedanji in nekdanji člani kluba.

benikov in pevskih zborov. Spored sta vodila ravnatelj Stalnega gledališča v Trstu Benedetič ter ravnatelj Teatra stabile Messina. Poleg članov obeh gledališč so nastopili vodilni dramski umetniki iz Slovenije, Hrvaške in Italije. Naj omenimo le prvaka Hrvatskega narodnega kazališta Tonka Lozarja in Nevo Rošič, člana ljubljanske Drame Rudija Kosmača, Oktet akademškega zbora Tone Tomšič, Mojco in Črtomira Šiškoviča in zbor Valentin Vodnik iz Doline, ki je s »Slovensko pesmijo« Ubalda Vrabca nastopil že v prvih jutranjih urah pred sklepnim posegom italijanske dramske skupine gledališča »Ivan Zajc« z Reke.

DRUŠTVO SLOVENSkih IZOBRAŽENCEV V TRSTU

p r i r e d i

DOKUMENTARNI FILMSKI VEČER

ob prvi obletnici potresa

Giordano Michelizza - Mihelič iz Plešišč v Karnajski dolini bo predstavil vrsto dokumentarnih filmov, ki jih je posnel po potresu lanskega 6. maja.

Večer bo v društvenih prostorih v ulici Donizetti 3 v ponedeljek, 2. maja, ob 20.15.

PRESELITEV NARODNE IN ŠTUDIJSKE KNJIŽNICE

Uprava Narodne in študijske knjižnice v Trstu sporoča, da je knjižnica zaradi selitve v nove prostore zaprta še do 2. maja t.l.

Knjižnica bo ponovno odprta v ponedeljek 2. maja 1977 ob 9. uri v ul. Sv. Frančiška 20/1.

Odposlanstvo SZDL Slovenije na obisku v naši deželi

S sprejemom na goriškem gradu se je v petek, 22. t.m., sklenil dvodnevni obisk odposlanstva Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije v Furlaniji - Julijski krajini. Slovenska delegacija, ki jo je vodil predsednik SZDL Slovenije Mitja Ribičič, je bila v naši deželi gost deželnega odbora Krščanske demokracije katere odposlanstvo je bilo leta 1971 na obisku v Sloveniji. Sprejem na goriškem gradu je priredil jugoslovanski generalni konzul v Trstu Ivan Renko.

Delegacija SZDL Slovenije je obiskala Trst, Humin, kjer je imela priložnost, da si je ogledala posledice potresa. Pordenon, kjer je obiskala nekatere industrijske obrate, razgovori z gostitelji pa so potekali v Lignanu.

Tako deželni tajnik Krščanske demokracije Coloni kot predsednik Ribičič sta ob sklepu razgovorov izjavila, da sta delegaciji posvetili največjo pozornost izvajanju osimskih sporazumov. Razgovori so potekali v zelo odkritem in pristrčnem vzdušju. Proučili so predvsem gospodarsko vsebino osimskih dogovorov, a je beseda tekla tudi

POLETNE PRIREDITVE V TRSTU

Predsednik tržaške turistične ustanove poslanec Giorgio Tombesi je časnika orisal seznam prireditev, ki bodo letošnje poletje v Trstu. Mednarodni pomen bo tudi tokrat imel Festival znanstveno-fantastičnega filma, ki ga bodo priredili že petnajstič in seveda operetni festival. Posebna poudarka bodo tudi deležni nekatere kulturne prireditve predvsem glasbene, gledališke in folklorne, pa tudi že tradicionalne »Luči in zvoki« v miramarskem gradu. Nemški, italijanski in slovenski izvedbi se bo letos pridružila še hrvaška.

NOVICE

Širijo se čudne vesti o barantanju za ugrabljenega Guida De Martina ob udeležbi notranjega ministrstva, kar je sprožilo napad rimskega državnega pravnika Pascalina na ministra Cossiga. V zvezo s tem barantanjem spravljajo tudi presenetljivo izpustitev levega ekstremista Fabrizia Panzierija, ki je bil obtožen zaradi uboja grškega študenta neofašističnega simpatizerja Mikisa Mantakasa. Panzieri je bil nedavno obsojen zaradi tega uboja na devet let ječe.

Po 20 letih se je izkazalo, da so imeli prav tisti, ki so bili proti masovni uporabi tablet proti spočetju. Ugotovljeno je že, da tablete niso tako nedolžne, kot je zatrjevala farmacevtska industrija in od nje plačani zdravniki. Še bolj kot v telesnem pa so škodljive v psihičnem pogledu, zato jih ženske v državah, kjer so jih začele najprej množično uporabljati, tudi že množično opuščajo. Iz ženske so napravile seksualni objekt moškega, kar se upira ženskemu čutu za dostojanstvo in svobodi odločanja, in prevrnile normalni biološki ritem ženskega življenja. Pričakovati je bilo, da tega ni mogoče napraviti za dolgo časa nekaznovano.

o kulturnih in drugih vprašanjih in v tej zvezi zlasti o položaju ter vlogi obeh narodnih manjšin, slovenske v Italiji in italijanske v Jugoslaviji. Tu velja omeniti, da sta delegaciji ponovno poudarili, kako so za obe narodni manjšini izrednega pomena stiki z matičnima narodoma, oziroma državama.

Sprejema na goriškem gradu so se poleg članov obeh delegacij udeležili goriški župan De Simone, predsednik goriške pokrajine Agati, deželni odbornik Cocianni, deželni tajnik Slovenske skupnosti Štoka, predsednik SKGZ Race, predsednik novogoriške občine Šušmelj in številni drugi zastopniki političnega in kulturnega življenja iz naše dežele.

Na osrednji proslavi ob prazniku osvoboditve v Nabrežini so med drugim podelili posebna priznanja občanom, ki so bili obsojeni od zloglasnega posebnega fašističnega sodišča. Konec lanskega leta je namreč poteklo 50 let od ustanovitve tega fašističnega sodišča.

Uspel kulturni praznik v Rupi

V nedeljo, 24. t.m., je bil v Rupi, prijazni vasi ob spodnjem toku Vipave tik ob državni meji, tradicionalni praznik frtalje, ki ga vsako leto prireja domači mešani pevski zbor Rupa - Peč. Ta praznik, ki nima samo zabavni, temveč predvsem kulturni namen, organizirajo vedno ob koncu aprila, to je v dneh, ko v Rupi obhajajo praznik zavetnika domače župne cerkve sv. Marka. Kulturni praznik v Rupi je že dobil svojo ustaljeno obliko in obsega zborovsko petje, govore, recitacije in nastop ansambla domače zabavne glasbe.

Nedeljski spored je začel ansambel »Lojze Hlede« iz Števerjana, sledil je nastop Goriškega okteta iz Šempetra pri Gorici in mešanega pevskega zbora Rupa - Peč. Nastop domačega zbora pomeni poleg sodelovanja na Cecilijanki nekakšno vsakoletno krono njegovega delovanja, zato naj na tem mestu izrečemo zahvalo požrtvovalnemu dirigentu Zdravku Klanjščaku in seveda vsem pevcem, ki po napornem vsakodnevem delu prihajajo na vaje. Razvese ljivo je, da se je zbor v zadnjem času precej pomladil, opazili pa smo tudi, da je dobil nove uniforme. Na kulturnem prazniku v Rupi je nastopila tudi domača šolska mladina z recitacijami in petjem, sodelovali pa so še pevski zbori iz Opatjega se-

la, Štmavra in od Sv. Duha pri Škofji Loki. Tega dne je namreč obiskala sovodenjsko občino delegacija škofjeloške občine in z njo je prišel tudi omenjeni moški zbor, ki je dopoldne že sodeloval na proslavah dneva odporništvu pred spomenikom NOB v Sovodnjah in na Vrhu. Pozdrav tržaških Slovencev je prinesel Marij Maver, ki je prebral govor obolelega Saša Martelanca o pomenu zborovskega petja za splošno duhovno rast in še posebej za krepitev slovenske narodne zavesti. V imenu gostiteljev je na kratko spregovoril še predsednik domačega pevskega zbora in vsakoletni navdušen organizator praznika Darko Durček. Na koncu nedeljske prireditve je za prosto zabavo spet zaigral priljubljeni števerjanski ansambel »Lojze Hlede«.

Praznik frtalje v Rupi se je med našimi ljudmi že dobro udomačil in pomeni poleg pomladanskega praznika v Doberdolu uvod v spomladanska in poletna praznovanja po naših vaseh. Na nedeljski prireditvi smo poleg množice obiskovalcev iz Rupe, s Peči, iz bližnjih krajev in Gorice opazili tudi nekatere ugledne goste, tako sovodenjskega župana Jožefa Češčuta, predsednika škofjeloške občinske skupščine Toneta Polajnarja in deželnega poslanca Draga Štoka.

Novice

Prava ekološka katastrofa se je dogodila na Severnem morju med Južno Norveško in Škotsko, kjer mednarodna družba zainteresiranih držav črpa nafto izpod morskega dna. Na ploščadi »Bravo« je eksplodiral varovalni poklop in curek nafte in plina je brizgnil 60 metrov visoko in brizga še zdaj, kljub vsem poskusom, da bi ga »zadušili«. Vsak dan se zlije v morje 4.000 do 5.000 ton nafte in madež je do tega hipa narastel že na več kot 300 kvadratnih milj. Veter in tokovi ga počasi ženejo proti obalam južne Norveške in severne Danske.

—o—

V nedeljo je imela Hranilnica in posojilnica na Opčinah svoj letni občni zbor. Poročilo je podal v imenu upravnega odbora ing. Milan Sosič. Iz poročila je bilo razvidno, da so hranilnici zaupane vloge v skupnem znesku 11 milijard 42.000.000 lir. V zadnjem letu so narasle od 8.489.000.000 lir na omenjeno vsoto, kar pomeni povečanje za 30 odstotkov. Dohodki so znašali 1.536.600.000 lir, kar je 600 milijonov več kot v prejšnjem poslovnem letu, medtem ko so znašali stroški 1.422.000.000 lir. Poslovni dobiček je znašal 144.342.432 lir.

—o—

Pričakovati je, da bo v kratkem sklenjen sporazum, s katerim bo Vatikan pristal na osamosvojitve koprške škofije, ki jo zdaj — kar zadeva bivše ozemlje tržaško-koprške škofije, ki je z osimsko pogodbo dokončno pripadlo Sloveniji — upravlja škof Janez Jenko. Osimska pogodba je odprla pot tudi sporazumu z Vatikanom o osamosvojitvi koprške škofije, kar je prej blokiralo ravno neurejeno vprašanje državne meje. V Sloveniji pričakujejo, da bo Vatikan pristal tudi na ustanovitev nove škofije v Novi Gorici, za jugoslovanski del bivše goriške nadškofije, in na ustanovitev oziroma obnovitev škofij v Celju, Ptuj in Novem mestu.

—o—

Hitre noge - zdravo srce

Zdravniki so ugotovili, da se arterioskleroza, poapnenje žil, pred 50. letom starosti pojavlja skoro samo pri moških. Med desetimi bolniki te vrste, ki še niso dopolnili petdesetega leta, je devet moških in ena sama ženska. Po šestdesetem letu pa se začne število arterioskleroznih moških in žensk izravnati.

Na zdravniškem kongresu, ki je bil nedavno v ustanovi »Carlo Erba« v Milanu, je eden izmed udeležencev tudi opozoril, da je vedno bolj razširjena arterioskleroza morda posledica spremenjenega načina življenja v modernem času. Ugotovili so namreč, da primitivni ljudje niso skoraj nikoli mirovali ali počasi hodili. Navadno so tekli, bodisi na lovu — to dokazuje med drugim tudi slovenskibeseda lov, ki je nordijskega izvora in pomeni tek — bodisi na begu pred sovražniki, ali pa seveda za njimi. Pri narodu Massai v Afriki imajo 70-letniki tako čiste koronarije, kot kakšen 20-letnik na evropskem Zahodu, toda Masaji pretečejo vsaj 20 kilometrov na dan. Avtov nimajo in njihovo glavno prometno sredstvo so noge.

Zaključni koncert abonmajske sezone na goriškem gradu

V sredo, 20. t.m., je bil v dvorani deželnih stanov na goriškem gradu zadnji letošnji koncert v okviru abonmajske sezone, ki so jo priredili Glasbena matica, Slovenska prosvetna zveza in Zveza slovenske katoliške prosvete. Nastopil je Slovenski komorni orkester, ki ga vodi primorski rojak iz Kanala Anton Nanut. Glasbeniki iz Ljubljane so izvajali skladbe J.K. Dolarja (Baletti à 5), W.A. Mozarta (Koncert v D-duru št. 4 za violino in orkester), G. Tartinija (Koncert v F-duru št. 58) in F.J. Haydna (Simfonija v f-molu, imenovana »La passione«). V Mozartovem koncertu je nastopil kot solist Črtomir Šiškovič iz Trsta.

Slovenski komorni orkester je izvajal kvalitetne skladbe v glavnem lahkotnejšega značaja, dojemljive tudi glasbeno manj

izučenemu ušesu, zato lahko obžalujemo, da se je koncerta udeležilo tako malo poslušalcev, verjetno niti vsi abonenti. Dirigent Nanut je člane Slovenskega komornega orkestra, ki ga sestavljajo v glavnem mlajši glasbeniki, ki se šele uvajajo v orkestralno igro, vodil z velikim občutkom za mero in slog. Solist Šiškovič je v Mozartovem koncertu za violino in orkester pokazal suvereno obvladanje instrumenta in pravo mladostno zagnanost, ki se je lepo prilagala stilnemu značaju Mozartove glasbe.

Koncert na goriškem gradu je dostojno zaključil letošnjo goriško glasbeno sezono v organizaciji slovenskih organizacij, pri čemer si želimo, da bi občinstvo v bodoče pokazalo več zanimanja za tovrstno kulturno ustvarjalnost.

Pevsko srečanje v Mirnu

V soboto, 23. t.m., je bil v Kulturnem domu v Mirnu uspel zborovski večer, ki pomeni lep prispevek k spoznavanju in kulturnemu sodelovanju ljudi z obeh strani državne meje. Na prireditvi, ki jo je obiskalo veliko število poslušalcev, je najprej nastopil moški zbor Pevskega društva iz Mirna, ki ga vodi Anton Klančič, sledil je ženski zbor PD »Oton Župančič« iz Štandreža pod vodstvom Stanka Benka, nato pa je prišel na oder številni in v zadnjem času zelo uspešen mešani pevski zbor PD »France Bevk« iz Prvačine (dirigent Klavdij Koloini). Zadnji je nastopil spet

gost iz bližnjega Štandreža, in sicer moški zbor PD »Oton Župančič« pod vodstvom Aleša Hobana. Dirigent Stanko Benko je v eni pesmi vodil tudi mešani zbor, sestavljen z obeh štandreških zborov, drugo pesem pa je s tem zborom izvedel dirigent Aleš Hoban. Za zaključek so združeni moški pevski zbori pod vodstvom domačina Antona Klančiča izvedli Vrabčevo »Zdravljico«.

Po koncertu so se pevci zadržali v Kulturnem domu ob zakuski in prijateljskem pomenku ter ob sproščenem petju še poznno v noč.

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

ETIMOLOŠKI SLOVAR

Kot znano, je nedavno izšel pri Mladinski knjigi prvi del — oziroma prva knjiga — »Etimološkega slovarja slovenskega jezika. Kat avtor je podpisan France Bezlaj. Lahko rečemo, da smo težko čakali na to delo, ker je etimološki besednjak neobhodno potreben ne le za jezikoslovce, ampak tudi za celo vrsto drugih znanosti, npr. za etnografijo, za zgodovino in literarno zgodovino. Vendar smo se tudi bali njegovega izida, v slutnji razočaranj, ki nam jih bo prineslo.

Knjiga je tiskarsko lepo in okusno opremljena ter napravi že na prvi pogled ugoden vtis. Seveda ne zajema celotnega slovenskega besednega zaklada in tudi ne celotne abecede, ampak le besede, ki se začnejo s črkami od A do J. Upati je, da bodo v doglednem času izšli tudi ostali deli oziroma knjige.

Profesorju Francetu Bezlaju je treba dati priznanje, da je predvsem njegova osebna zasluga, zasluga njegove izredne pridnosti in ljubezni do tega predmeta, da smo končno tudi Slovenci prišli do prve knjige svojega etimološkega besednjaka, potem ko ga imajo že skoro vsi drugi evropski narodi. Zakaj jje bilo treba tako dolgo čakati, ni lahko razložiti.

Bojazen, ki smo jo čutili pred izidom tega dela, pa se pokaže upravičena, kakor hitro začnemo listati po njej. Bali smo se namreč, da se bodo sestavljavci etimološkega slovarja preveč ozirali na mnenje avtorjev drugih slovenskih in nemških etimoloških besednjakov in da bodo zašle v slovenski etimološki besednjak vsa zgrešena mnenja o slovenskem jeziku oziroma o posameznih slovenskih besednih družinah, ki jih je najti v njih, in to se je res zgodilo. Kot primer naj navedemo samo Bernekerjevo mnenje o izvoru slovenske besede brv; takih primerov pa bi lahko navedli še na stotine.

Glavna napaka etimološkega slovarja je pred-

vsem prevelika gostobesednost in nedognanost. Namesto da bi se bil avtor omejil na to, da bi navajal v njem samo tisto, kar je zagotovo dognano ali vsaj zelo verjetno, navaja vsakovrstne domneve in omenja kot možne sorodnice slovenskim besedam mnoge besede, ki dejansko ne morejo imeti z njim nikake zveze razen fonetične podobnosti, ki pa je samo slučajna. Poleg tega Bezlaj vse prevečkrat navaja številne besede, ki da ne morejo imeti zveze s slovenskimi besedami, kar je seveda odveč, kajti če jim niso sorodne, jih sploh ne bi bilo treba vzeti v poštev, ker naloga etimološkega slovarja ni zavračati napačna mnenja in se tako spuščati v polemiko — to je stvar razprav — ampak podajati samo tisto, kar je zanesljivo ali vsaj zelo verjetno.

Razočara nas tudi dejstvo, da ostaja etimologija v tem slovenskem etimološkem slovarju v ogromni večini primerov samo v sklopu slavistike, t.j. medsebojne sorodnosti slovanskih (in baltskih) jezikov, ne ozira pa se na druge evropske jezike, razen na nemščino, katere

vpliv na slovenščino po tradiciji pretirava, in delno na latinščino in italijanščino. Vsi drugi jeziki germanske ali romanske ter seveda kelt-ske skupine so puščeni v nemar, čeprav je ugotovljeno, da je v njih, zlasti v nordijskih in zahodnogermanskih jezikih presenetljivo dosti sorodnosti s slovenščino. Bezlaj vso to sorodnost, če jo sploh ugotovi, kar se zgodi poredko, kratkoma pripíše vplivu nemščine na slovenščino in vidi v tem stare nemške izposojenke. Od te stare in zgrešene prakse naše slavistike — da namreč slepo sprejema vse trditve nemških jezikoslovcev in daleč pretirava vpliv stare nemščine na slovenski jezik — ni odstopil Bezlaj niti za korak. Zdi se nam, da bi bili morali pri sestavi slovenskega etimološkega slovarja nujno sodelovati tudi germanisti in romanisti in ne samo slavisti. Pretirava se tudi vpliv turščine in madžarščine na slovenščino. Sploh bi moral biti etimološki slovar plod skupinskega dela.

Kljub temu moramo biti seveda veseli novega slovarja. Če ne drugega, pomeni vsaj začetek. Nove izdaje bodo lahko samo boljše in popolnejše. Najtežje pa je bilo začeti in zato si je prof. France Bezlaj s tem slovarjem pridobil trajne zasluge.

Slovar je izdala Slovenska akademija znanosti.

fj

Lepa igra v narečju na Opčinah

Prav lep uspeh je dosegla pri openskem občinstvu igra v narečju »Rusa riga črzej ugrade« (Rdeča črta čez ograde), ki jo je uprizorila igralska družina prosvetnega društva »Tabor« v petek zvečer v Prosvetnem domu. Delo, ki je vedre vsebine, pa vendar polno konfliktov in aktualnosti v ključu nekdanjega ljudskega življenja na Opčinah, je napisal Ljubo Trnov. To je psevdonim, za katerim se skriva domač avtor; to ni njegov prvenec, vendar je nedvomno doslej njegovo najboljšo delo, ker je odlično zadel dogodke v začetku tega stoletja, ko so začeli na Opčinah razlašati zemljo za

potrebne železnice; ta je pomenila na eni strani napredek, po drugi pa je prinesla razlašanje in s tem hudo dregnila v ljudsko življenje.

Igra je bila dobro zrežirana, kar je zasluga Leli Nakrstove, ki je besedilo tudi prestavila v narečje, pa tudi igranje je bilo prav prijetno, razgibano in temperamentno, ker je delo — to je bilo takoj opazno — tako vsebinsko kot zaradi narečja ustrezalo igravcem in bilo kot umerjeno zanje in njihove sposobnosti. Glavne vloge so igrali Lilijana Berginc, Viktor Sosič, Stanko Hrovatin, Igor Malalan, Lučka Križman in Tanja Čuk.

V drugih vlogah, ki pa niso bile nič manj važne, pa so igrali Anton Kalc, Marino Kralj, Drago Danev, Paride Sosič, Vinko Kalin, Igor Malalan, Pavel Sosič, Julijana Sosič, Melita Malalan in Fabijan Malalan.

Zbor je vodil Svetko Grgič. Za organizacijo uprizoritve sta si pridobili največ zaslug Lucija Hrovatin in Stanka Hrovatin. Kulise je ustvaril Tilko Kralj, za kostume po svojih zamislih — seveda v skladu s tradicijo — pa je poskrbela Marija Vidau, domačinka, ki ima na skrbi tudi kostume Stalnega slovenskega gledališča v Trstu.

Igro so ponovili v soboto in v nedeljo popoldne, vedno v užitek številnih gledalcev. Pomniti bi bilo morda le to, da so se pri prevodu v narečje preveč držali današnjega že hudo od italijanizmov popačenega narečja, medtem ko so govorili Openci pred tričetrstoletja še veliko bolj čisto slovensko narečje.

—o—

DELOVANJE DSI

V nedeljo, 29. maja, prireja Društvo slovenskih izobražencev enodnevn izlet na Koroško z obiskom kiparja Franceta Goršeta in ogledom njegove galerije v Svecah v Rožni dolini. Vpisovanje je na sedežu društva in pri odbornikih. Kipar Gorše je pravkar dokončal kip prof. Peterlina, ki ga bodo v društvenih prostorih odkrili ob koncu letošnje sezone.

Glasnik Slovenskega duhovniškega društva

V prikupni sinji barvi s podobo drevesa na platnicah se nam predstavlja prva letošnja številka revije Glasnik Slovenskega duhovniškega društva, ki izhaja, kot znano, četrtletno. Razveseljiva je točnostizhajanja tega glasila. Iz njega vzemo za vse brige in težave slovenskih duhovnikov, kar zadeva njihovo življenje in probleme, s katerimi se morajo boriti. Vsaka številka prinaša tudi spominske članke o umrlih članih društva, in čeprav so ti članki napisani precej redkobesedno in obzirno, je vendar iz njih razvidno, da je imel marsikateri teh duhovnikov zelo trdo življenje.

Na uvodnem mestu je objavljen spominski članek o umrlem dr. Stanku Cajnkarju. Presunljivo je brati, kakšno je bilo življenje slovenskih študentov in bogoslovcev ter mladih duhovnikov pred desetletji. Tako je moral tudi Stanko Cajnkar kot mariborski šolar vsako soboto deset ur daleč peš domov, da si je naslednji dan — prav tako peš — prinesel s seboj v Maribor nekaj kruha.

Revija nam poroča tudi o novoletnem sprejemu članov duhovniškega društva pri predsedniku komisije SR Slovenije za odnose z

verskimi skupnostmi. Naravnost zabavno, hkrati pa tudi pretresljivo je poročilo o delovanju društva, zlasti o tem, kako se morajo duhovniki ubadati s svojo hranilnico in posojilnico ter se opletati z izterjevanjem obresti in iskati, v kakšne nevidne luknje so proniknili določeni dohodki od obresti, ki bi morali biti tam, pa jih ni. Počasi pa se jim seveda zjasni tudi to. S pohvalo je treba omeniti redno rubriko »Slovenci v zamejstvu«. Sledi nekaj člankov o umrlih duhovnikih, ki nam značilno, čeprav nehote razkrivajo tudi nekdanje socialne razmere na slovenskem podeželju, posebno razmere v družinah s številnimi otroki. Rubrika »Med knjigami« vsebuje ocene nekaterih zanimivejših knjig zadnjega časa, npr. Koblarjeve knjige »Moj obračun«. Napisal jo je Jože Gregorič, ki je prispeval tudi ostale ocene. Na koncu najdemo še zgodbo Franceta Lipičnika »Oče so pripovedovali« in navodilo duhovnikom o tem, kaj morajo vedeti o socialnem zavarovanju zanje.

Revija je kljub vsej svoji vsebinski skromnosti zelo zanimiva, tako da jo človek skoro nehote prebere od prve do zadnje črke.

Se je diletantska dramska dejavnost na vasi že preživela?

Pred nedavnim smo lahko brali v nekem slovenskem listu, da se je dejavnost vaških dramskih družin že preživela. Pisec tistega članka je zapisal celo nekaj prezirljivih in zasmehovalnih besed na račun tradicije diletantskih, zlasti vaških igralskih skupin pri Slovencih, češ da je to ena izmed negativnih strani slovenskega narodnega značaja. Ne vemo, po kakšni logiki je prišel do tega zaključka. Verjetno je menil, da bi bilo bolj pozitivno za slovenstvo, če bi bili hodili naši fantje okrog oboroženi z revolverji ali z noži in se spopadali v divjih dvobojih pod vaškimi lipami ali kje za plotovi, in če bi se dekleta rajši udeleževala lepotnih tekmovanj ali se drla v mikrofone.

Dejansko igralske družine pri Slovencih odgovarjajo že dolgi kulturni tradiciji. Že pri ustoličevanju karantansko - slovenskih knezov je ljudstvo sodelovalo v obredih. Znani so tudi obredi takoimenovanega reja pod lipo, vaških plesov, ki izvirajo še iz srednjega veka in so gotovo še starejši. Tudi tam je že prišlo do veljave neke vrste igranje. Prave igre so se začele med študenti v jezuitski višji šoli v Ljubljani, pa tudi v cerkvah, kjer so igrali pasijonske igre že v 16. in 17. stoletju. Velik razmah je doseglo ljudsko igranje s pasijonskimi in božičnimi igrami 18. stoletja na Koroškem, v Škofji Loki in drugod. Ljudje so imeli izredno veselje do igranja in sodelovale so cele vasi. Iz te tradicije se je v preteklem stoletju razvil pojav vaških in trških igralskih družin, katerih pomen pa ni bil samo v igranju, ampak so imele tudi velik socialni in izobraževalni pomen. Pospesevale so veselje do branja in poznavanja slovenske in svetovne literature, učile so ljudi olikanega vedenja in lepe slovenščine, ki so jo morali govoriti na odru, navajale so jih — zlasti mlade — k pogumnemu nastopanju v javnosti, kar je imelo pozitivne posledice tudi na vključevanje kmečkega prebivavstva v javno življenje, saj je izšel iz igralskih družin marsikak mlajši politični delavec, organizator in govornik. Poleg tega so igralske družine izravnale socialne razlike med ljudmi. V njih so sodelovali tako sinovi in hčere gruntarjev kot kočarjev, torej bogatih in malih kmetov in vaških revežev. Važno je bilo le, kako je kdo igral, kako se je znal obrniti in izražati na odru. Tudi to je eden izmed vzrokov, da se socialne razlike na slovenski vasi in v trgih

nikoli niso razvile do pravih razrednih nasprotstev, ostalo je le pri kakšni gruntarski bahariji in kočarskemu ponosu in kljubovalnosti, brez krvavih obračunavanj. Igralske družine so tudi marsikaterga fanta ali dekleta obdržale na vasi in ga obvarovale pred izselitvijo v mesto ali tujino.

Tudi danes se igralske družine na vaseh niso preživele oziroma se ne bi smele preživeti. Še vedno lahko opravljajo podobne važne naloge kot v preteklosti, izobrazujejo mladino, pa tudi starejše, vnašajo nekaj kulturne dejavnosti v vasi, varujejo mladino pred izseljevanjem, ji nudijo razvedrilo, ki ga na vasi navadno ni dovolj, ustvarjajo priložnosti za družbo, kjer se mladi shajajo, seznanjajo in sprijateljijo, in uče ljudi, tudi poslušavce oziroma gledavce pri igranju lepega jezika. Našteli pa bi lahko še več prednosti igralskih družin, npr. tudivzgojo ljudstva k narodni zavednosti. Zato naj bi se igralske družine ne samo ohranile, ampak naj bi se tudi čimbolj okrepile in razmnožile.

ODGOVOR NA PROVOKACIJO

(nadaljevanje s 1. strani)

žavno pravništvo ni hotelo niti preveriti obtožb in sumov o kršitvah zakonitosti s strani protislovenskih skrajnežev. Mi pa bomo vse storili — zaključuje izjava Narodnega sveta koroških Slovencev — da bomo postali iz obtožencev tožitelji in da bomo na teh procesih prikazali javnosti pravo stanje stvari na Koroškem, t.j. krivice, ki se go-dijo slovenski manjšini.

S tem je bil dan s strani Narodnega sveta koroških Slovencev takojšen in odločen odgovor provokantni napovedi državnega pravnika dr. Stulzerja.

—o—

Še vedno se dogajajo tatvine starih umetniških predmetov v nezavarovanih cerkvah in kapelah, zlasti v podružnicah. Do takih tatvin prihaja tudi na našem področju. Pogosto se odgovorni teh tatvin niti ne zavedo, ker nimajo pregleda nad predmeti, ali šele čez dolgo časa, ko tatov ni več mogoče zaslediti. Naši duhovniki in cerkovniki, pa tudi ključarji in odgovorni občinski organi naj bi posvetili večjo skrb varstvu cerkvenih umetnin.

Zakaj nam vsiljujejo slabe filme

Kdor gre dandanes v kino, si mora dobro preštudirati program, ki je na sporedu. Če gre kar na slepo, se mu bo skoro gotovo zgodilo, da bo zadel na kak pornografski ali kak drug manjvreden film. Še slabši od pornografskih filmov so namreč razni filmi nasilja, polni sadistične naslade nad krvoprelitjem, mučenjem in trpljenjem. Taki filmi so visoka šola za potencialne ubijavce in nasilneže in močno vplivajo na ljudi z bolno duševnostjo. Za normalnega človeka so neznosni, toda ljudi z bolno fantazijo privlačujejo in močno vplivajo nanje. Taki ljudje niso sposobni ločiti fantazije od resnice in tako se dogaja, da v kritični situaciji, v kateri se morda znajdejo, reagirajo tako, kot osebe v sadističnih filmih, ki so jih videli — z nasiljem, z nožem ali z revolverjem.

Režiserji takih filmov — in seveda njihovi producenti — zagovarjajo svoje izdelke z argumentom, češ da nove generacije zahtevajo take filme. Toda temu se da ugovarjati. Nove generacije filmskih gledavcev samo pasivno sprejemajo filme, ki jih predvajajo v kino dvoranah, kajti nihče jih ne vpraša, kakšne filme želijo. Normalno bi ljudje radi videli umetni-

ško kvalitetne filme, s čemer seveda ni rečeno, da bi morali biti dobri filmi pusti ali sentimentalni. Toda producenti in režiserji nočejo iz razlogov, ki so samo njim znani, snemati pravih umetniških filmov, ampak dajejo prednost produkciji, ki prikazuje pornografijo in nasilje.

Glavni vzrok za to pa ni želja javnosti po takih filmih, ampak pretirana — če ne rečemo popolna — skomercializiranost filmske produkcije. Ker v njej ne odločajo več umetniški navdihi in razlogi, ampak samo še teženje po

Poravnajte naročnino!

dobičku, filmski producenti tudi ne najemajo več režiserjev umetnikov, ampak ljudi, ki jim lahko posnamejo take filme, kot jih producenti na osnovi svojih komercialnih računov želijo. To pa so režiserji, ki le znajo nekaj režiserske spretnosti, nimajo pa čuta za umetnost. Prav tako se ne ozirajo na dobre filmske scenarije, ampak jih mečejo v koš, in odkupujejo scenarije, ki se navdihujejo samo ob črni kroniki v dnevnikih. Tako dobivamo samo filme, ki obnavljajo na filmskem platnu posilstva, rope v bankah, ugrabitve, velike uspele tatvine, umore, ki so vzbudili senzacijo, atentate in podobno, ne pa filme, ki bi prikazovali zgodbo po kakem resnično umetniškem literarnem delu.

V bistvu gre torej za nekaj kratek stik med občinstvom in produkcijo. Filmski producenti ne vedo, kaj ljudje resnično hočejo, in vsiljujejo filme po svoji izbiri in odločitvi, ljudje pa so prisiljeni gledati take filme, misleč da je to pač današnja filmska umetnost in da drugačnih filmov ni več mogoče snemati oziroma da drugačni filmi ne bi bili filmska umetnost, kot se temu pravi. Treba bi bilo odpraviti ta kratek stik in opogumiti oziroma spodbuditi vestnejše filmske producente, da bi začeli spet snemati filme z globljo etično vsebino in z večjo umetniško močjo, pa bi se popravil tudi okus gledavcev.

Slovenščina namesto latinščine

(Nadaljevanje s 3. strani)

B. Pahor in drugi, pri glasbenikih P. Merku, U. Vrabcu, pri slikarjih L. Spacal, A. Černigoj in drugi, pri gosposdarstvu, prosveti, zgodovini, gledališču... moramo priznati, da niso tuja. In to nam je še bolj jasno, če upoštevamo območje, ki teži k mestu, kakor se povsod tudi dela. Zakaj drugače se mesto samo obsoja na duhovni, kulturni in gospodarski ghetto.

Če kdo danes še poskuša omalovaževati slovenstvo in njegov jezik, potem je to lahko samo posledica nepremaganih občutij iz časov, ko so si buržoazni krogi domišljali, da spadajo k »boljši« družbi, ter so s svojo gospodarsko in politično močjo takšno laž-

no stanje tudi vsiljevali in vsilili. Toda danes tudi italijanski tržaški človek spoznava neumestnost takega početja v preteklosti in zlorabe narodnih čustev v razredne namene. Prav lani smo lahko v tedniku »Meridiano« brali dopis italijanske bralke, češ da zgodovine in kulture tržaškega mesta ni mogoče poznati brez poznavanja slovenščine in da je zato potrebno učenje tega jezika tudi na italijanskih šolah. In taka mnenja danes v krogih italijansko govorečih niso nobena redkost.

Čim prej in čim bolj na široko bodo taka spoznanja prodrla, toliko prej bo tudi konec tržaške utesnjenosti in travme.

dispozicija v skladu s posrednim naročilom m.n.

Šahovske izdelke sovjetskega ali bolje armenškega (manjše narodnosti so vendar v modi) sestavljalca študij Kasparjana odlikuje nekaj, kar na čisto drugem področju dviga Prešernovo pesem nad sivo povprečnostjo: sončnost, žar, globina.

Študija iz leta 1934, ki jo spodaj objavljamo, ima v sebi vse, kar mora takšno delo imeti: težak ključ (na prvi pogled se zdi, da beli niti remizirati ne more), ekonomijo sredstev, enovitost potez, dopustitev nasprotnikovega šaha, navdušujoči in zmagoviti boj šibkega lovca z močnejšo damo, zugzwang, ki mu ga ni para. Pa kaj bi filozofirali!

BELI: Kh1, Tb2, Lg1, a4, g2, h3

ČRNI: Kg3, a5, e2, f3, g5, h5

Beli na potezi zмага.

90 odstotkov vseh belih bi se v poziciji vdaljo, ostalih 10 odstotkov bi nadaljevalo v upanju, da se bo črni nekje uštel in jim tako odstopil pol točke. Samo poglejmo kak abortiran poskus belega:

A) Tb1?? fg2: mat

B) 1. Lf2+? z namenom, da veže kmeta na kralja) Kf2:, 2. gf3: Kf3:, 3. Te2: Ke2: in sedaj se nam ne ljubi ugotavljati, če beli izgubi ali remizira; zмага gotovo ne. Ostaja:

1. Lh2+ Kh4

Pač pa bi bilo zgrešeno 1. .. Kf2??, 2. gf3: in 3. Te2:, ker bi beli ostal z lovcom, ki je zlahka kos črnim kmetom. Kaj naj sedaj beli igra?

2. Te2!! (tole)fe2: (kaj sedaj? Saj bo črni promoviral kmeta v damo!), 3. Lc7!! (edina!) d1-D+, 4. Kh2

Če se šrniozre po grožnjah belega: 5. g3 mat in 5. g3 mat in 5. Lg3 mat, mu ne preostaja drugega kot:

4. .. Df2 (saj je 4. .. g4, 5. Ld8 mat!), 5. Ld6!! zugzwang! Če sedaj:

C) 5. .. g4, 6. Le7 mat

D) 5. .. D zapusti drugo vrsto, 6. g3 mat

E) 5. .. D zapusti diagonalo e1-h4, 6. Lg3 mat. Ostaja

5. .. Df4, 6. g3+ (ne pa 6. Lf4:+??) Dg3:, 7. Lg3 mat.

Tretjo potezo 3. Lc7!! smo označili za edino. Res! Polji g3 in f4 sta nadzorovani, na polju e5 bi lovec padel pod daminim šahom, iz polja d6 in b8 pa ni možen šah po diagonali d8-h4. Ta šah pa mora biti na voljo, če si črni umisli obrambo 4. .. g4.

—o—

HENRY KISSINGER ŠE NI NA PSU

Ob koncu tega meseca bo bivši ameriški zunanji minister Henry Kissinger izgubil pravico do policijske zaščite na državne stroške. Vendar se ne mara odpovedati taki zaščiti in zato si je sam najel tri telesne stražnike, ki so zdaj na posebnem tečaju v Washingtonu, da bi se izvežbali za svojo novo nalogo. Vodil jih bo neki veteran, ki je služil 12 let v ameriški tajni policiji. Ker taka telesna straža seveda precej stane, je to dokaz, da Kissinger še ni v tiski za vsakdanji kruh, tudi če ni več vsemogočni zunanji minister Združenih držav.

ČLOVEK PROTI LETU 2000

Kako vzgajajo smrt

Vseh povzročiteljev kužnih bolezni, ki so lahko nevarni za človeka, je nekako 160. To so torej kandidati, katerim se posvečajo v tovarnah smrti, ki smo jih opisali v prejšnjem nadaljevanju. Opravka imamo s precej širokim razponom mikroskopskih bitij, saj obsega organizme, ki gredo od sorazmerno velikih glivic do praživali in bakterij ter do rikcij in virusov. Po drugi strani pa je tudi precej neverjetno, da bi bilo moč odkriti doslej še neznanega naravnega povzročitelja bolezni, ki bi se ne bil še javil v zadnjih 50 tisoč letih. V tem evolucijskem razdobju si je človek pridobil proti njim večjo ali manjšo odpornost in v zadnjem stoletju, od Pasteurja in Ehrlicha ter Fleminga sem, se je navadil tudi kolikor toliko uspešno ravnati s tistimi, ki od časa do časa prekršijo to »mirno sožitje«. Cepiva, kemoterapija in antibiotiki so pač močna sredstva, četudi bomo prav o teh zadnjih morali pripomniti marsikaj kritičnega v katerem od prihodnjih nadaljevanj.

Zapisali smo, da je malo verjetno, da bi bilo mogoče odkriti kakega naravnega bolezenskega povzročitelja, ki bi še ne bil poznan. Žal, si ne moremo oddahniti, človek je mojster v »izboljšanju« narave! Isto vrst mikroorganizma lahko najdemo v več oblikah, ki imajo zelo različne lastnosti. Problem je človek proučil predvsem za razvoj cepiv, zlasti tistih, ki vsebujejo žive, a inaktivirane klice. Znanje, ki smo si ga nabrali za reševanje življenj, lahko uporabimo tudi za njih uničenje. Virus poliomielitisa, ki je bil še do pred kratkim strah staršev, inaktiviramo s formalinom in dobimo cepivo. Lahko pa ga kultiviramo pri 41 st. C in dobimo zelo nevarno in virulentno obliko, to je tako, ki je izredno napadalna in pri svojih napadih tudi zelo uspešna. Če omenimo, da so samo leta 1959 poznali več kot 140 različnih vrst Pasteurelle pestis, ki povzročajo kugo, nam bo takoj jasno, kako velike možnosti se odpirajo takemu »plemenitenju«.

In možnosti so zares velike! V živinoreji je vzgajanje novih pasem vedno zamudna zadeva. Treba je najprej odbrati živino s primernimi lastnostmi in jo nato potrpežljivo križati skozi generacije. Med eno generacijo in drugo mine vsaj nekaj let. Tudi v mikrobiologiji je tako, a s pomembno izjemo: presledek med eno generacijo in drugo je največkrat manjši od dveh ur. To pomeni, da je v sorazmerno kratkem času mogoče vzgojiti klico, ki bo imela željene lastnosti.

Mehanizem je preprost in splošen: velja tako za posameznika, tudi človeka, kot za najmanjšo živo opeko, iz katere je sestavljen — za celico. V skupini enakih bitij, pa naj bodo to ljudje ali celice, se v daljšem časovnem razdobju začnejo razlikovati nekateri posamezniki. Pravimo, da je prišlo do variacij. Ker so te vezane na pridobitev ali izgubo kake lastnosti, ki v borbi za obstanek, lahko pozitivno ali negativno vpliva na zmožnost preživetja, te variacije polagoma izginejo ali prevladajo v homogeni skupini, ki so iz nje izšle.

Na ta pojav se naslanjajo biologi pri vzgoji mikroorganizmov z zaželenimi lastnostmi. Na laboratorijskih živalih preizkusijo klicne kulture, dokler ne pridejo do sort, ki imajo izrazito razvito iskano lastnost. To nato v sklenjenih

krogih znova preizkušajo, dokler ne dobijo izredno virulentnih kolonij klic. Na srečo pa ne gre vse tako gladko. Denimo, da so končno prišli do bakterij z izredno kužno močjo. Zelo verjetno je, da bodo imele kako »nezaželjeno« lastnost. Začeli so n.p.r. z malo virulentno, a zelo stabilno sorto in se dokopali do izredno virulentne, a zelo labilne. Rezultat je neuporaben, ker so bodoče generacije nezanesljive: tudi če nam »kriminalci« ne bodo dali zaroda »dobričin«, ampak le zarod z zmanjšano agresivnostjo, bo kljub temu ves trud inženirjev smrti brez haska! Toda, prizadevni raziskovalci še niso zaigrali svojih zadnjih kart. Na pomoč jim priskoči znanost. Radioaktivnost lahko povzroči mutacije! Res je sicer, da so največkrat z njihovega stališča neugodne, zato pa imajo na razpolago še dve drugi, uspešnejši metodi.

Danes lahko mikrobiologi spreminjajo strukturo virusov. Sestavljeni so namreč iz jedra, ki ga tvorijo nukleične kisline, in iz proteinske obloge. Kužni del prinaša jedro, ki pa je zelo labilno in ga zato štiti beljakovinska obloga. Te beljakovine spozna telo gostitelja za tujek, in se pred njim brani s protitelesi, ki so specifična za tisto beljakovino. Mikrobiologom se je v laboratoriju posrečilo sneti nekaterim virusom proteinsko oblogo in sestaviti novo kombinacijo nukleičnih kislin in beljakovin, proti katerim se telo ne brani. Na ta način je n.p.r. moč sestaviti virus koz ali poliomielitisa, proti kateremu so cepiva brez uspeha. Cepiva so sicer prisilila telo, da se brani proti virusu koz ali poliomielitisa, a ju v novi obliki ne prepozna... Znanosti je torej uspelo, da je prethotapila v mikrokozmos trojanskega konja.

Drugo metodo dolgujemo raziskovalnemu delu, ki so ga v vse druge namene opravili na pariškem Pasteurjevem inštitutu. Bakterije se navadno razmnožujejo nespolno, t.j. z delitvijo, toda Francozi so dokazali — pač v skladu s svojim slovesom — da je možna tudi spolna reprodukcija dveh med seboj različnih vrst. Kaj to pomeni? Bistvo spolne reprodukcije je doprinos novega genetskega materiala. Na ta način lahko skriva celična membrana neškodljive vrste, ki se je telo ne brani, napadalno dediščino druge vrste. Čarovniškim vajencem v delavnici smrti, ta zanimiva možnost prav gotovo ni ušla...

S.M.

—o—

BEGUNCI V ŠVICI

V Švici je lani zaprosilo za politično zavetje 850 beguncev iz raznih komunističnih in drugih diktatorskih držav. Leto prej jih je zaprosilo za politično zavetje več kot dvakrat toliko. Med lanskimi prosivci za politično zavetje je bilo največ Vietnamcev in sicer 166. Na drugem mestu so bili Madžari — teh je bilo 143 —, na tretjem Čilenci, ki jih je bilo nad sto, sledijo pa Romuni. To je edina skupina, ki je lani narasla. Leta 1975 je namreč zaprosilo za politični zavetje v Švici 43 Romunov, lani pa 90.

Izdajatelj: Engelbert Besednjak nasl. • Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna Graphart, Trst - ulica Rossetti 14 - tel. 77-21-51